

Pátým pokračováním píšeme o ženách 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR, kterých před odletem zbývalo ještě 19. Již v minulém čísle jsme se snažili přiblížit čtenářům problematiku leteckého mostu na povstalecké území a podrobněji objasnit události.

Většina autorů se měsíc trvající přepravě parabrigády spíše vyhýbala, případně přebírala jen základní, postupem bádání překonané údaje. Světlou výjimkou je kapitola v knize Jána Stanislava a Viliama Klabníka, Slovenské letectvo 1944–1945, svazek 3, Magnet press Slovakia, Bratislava 2003. O této 7. kapitole, s názvem Sovětský vzdušný most na pomoc SNP (str. 167–196), kterou i s materiály Stanislava Bursy příkladně zpracoval zkušený historik PaedDr. Ján Stanislav, CSc., jsme psali v minulém čísle. V úvodní části č. 2-3/2009 jsme uvedli, že v silném dešti v noci z 26. na 27. září 1944 doletělo na povstalecké území prvních 122 mužů parabrigády se 13 tunami materiálu, z toho 13 Li-2 přistálo na letišti Tri Duby a 1 Li-2 na Rohozné. Zbývající letouny nenašly za špatného počasí letišti Tri Duby a vracely se i s příslušníky 2. pdb zpět, většinou na své základny leteckého uzlu u Lvova.

Některé historické práce uvádějí jiné počty letounů, které po nocích přistávaly na Slovensku, případně i jiná data. Zpráva o bojové činnosti 2. pdb z 21. 2. 1945 od velitele plk. Příkryla je v tomto značně nepřesná (jako obdobně na více místech). Zřejmě dle ní Ján Stanislav uvádí, že v noci z 26. na 27. září přistálo na Slovensku s parabrigádou jen 13 letadel. Následující operační svodky však potvrzují náš údaj o příletu 14 letadel.

Písenné materiály parabrigády ze Slovenska (včetně příletů na Tri Duby) byly po pádu Banské Bystrice na Donovalech spáleny. Lze však pracovat s materiály z jiných fondů VÚA-VHA i z dalších archivů, včetně RGVA (Ruského státního vojenského archivu). Pro značnou absenci archivních materiálů a náročnosti studia dalších pramenů tak poznatky historiků k odletům parabrigády nejsou vždy shodné.

Operační svodka č. 16 k 27. 9. 1944–17.00 h.

... Včera odletělo celkem 33 letadel. V důsledku nepříznivého počasí se vrátilo 7 letadel zpět.

24 letadel vyložilo svůj náklad na Slovensku na místě určení; z těchto se vrátilo 23 a přistálo na letišti ve Lvově. 1 letadlo zůstalo na Slovensku. 2 letadla nepodala o sobě žádných zpráv. Start skončil ve 22.00. Letadlo velitele brigády s přednostou operačního odd., přednostou zpravodajského odd., velitelem týlu a úzkým štábem též odletělo.

Dnes má odletět z centrálního letiště: 20 letadel druhého rejsu a 14 letadel prvního rejsu, které zůstaly včera na letišti. Z pomocného letiště odletí 30 letadel, které v důsledku nepříznivého počasí včera neodletěly (pd. prapor II a baterie 76 mm). Z hlavního letiště má odletět: ženijní rota, rota VKPL, od PL oddílu 1 baterie 45 mm. Dnes má rovněž odletět div. gen. Viest a brig. gen. Chodský. Dnes do 17.00 dopraví se na letiště materiál a do 18.00 mužstvo jednotek, které dnes letí. V 17.30 došla zpráva z letiště, že v důsledku nepříznivých povětrnostních podmínek není možno vylétnout. ... Povětrnostní podmínky: dopoledne zamračeno, déšť, odpoledne střídavě oblačno, slunečno. Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

U 1. čs. sboru byl používán moskevský čas, posun o 2 h. Brig. gen Chodský je krycí jméno brig. gen. Bočka. Operační svodkou č. 18 (viz dále) opraveny počty letadel v noci z 26. na 27. září při odletu a návratu. Též potvrzeno přistání 14 letadel na Slovensku, ze kterých byl vyložen náklad. Li-2 č. 23, por. Šišina z 336. blp (s částí spojroty), k ránu 27. září havarovala.

Operační svodka č. 17 k 28. 9. 1944–17.00 h.

... Dnes mají odletět jednotky, co včera neodletěly. ... Ve 13.00 odesláni 2 důstojníci s 2 nákladními auty a mužstvem na místa bojů I. a II. praporu s úkolem prohledat ještě jednou místa bojů a eventuálně ještě nepohřbené naše padlé pohřbít. ... Povětrnostní podmínky: ráno mlha, přes den střídavě oblačno. Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

Operační svodka č. 18 k 29. 9. 1944–17.00 h.

... Včera 28. 9. ve 20.15 došla zpráva z velitelství letectva, že pro nepříznivé povětrnostní podmínky není možné odeslati další jednotky. Pohotovost byla zrušena a jednotky se vrátily z letišť do svých ubytovacích rajónů. Materiál ponechán na letišti a strážěn strážnými. Zároveň došla zpráva od pplk. RA Udalcova (pozn. aut.: pplk. Udalcov řídil odlety 2. pdb, byl styčným důstojníkem se štábem Koněva), že letadlo č. 23 se nachází na jednom z ruských letišť i s osádkou a nákladem a odletí dnes na letiště Lvov. Jedná se o jedno z nezvěstných letadel. Bylo zjištěno, že z 33 letadel, která odletěla 26. 9., přistálo a vyložilo náklad na Slovensku pouze 14 letadel, ostatní přistály na různých sovětských letištích i se svým nákladem. Tím opravena svodka č. 16 z 27. 9. Dnes mají odletět ty jednotky, jejichž odlet se odkládá již 3. den pro nepřízeň počasí. ... Povětrnostní podmínky: střídavě oblačno. Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

Již v č. 2-3/209 jsme psali o Li-2, které v noci na 27. 9. přistálo na letišti Rohozná u Brezna, určeném jen pro shozy materiálu padáky. Též o mistrovském umění pilota kpt. N. S. Larionova a navigátora ppor. I. M. Abdrašitova, kteří na tak malém letišti dokázali v noci v dešti přistát. Pokud by rozbili letoun, zahynula by část štábu 2. pdb s jejím velitelem plk. Vladimírem Prikrylem. Ze situačního hlášení II. skupiny 27. 9. 1944 (Brezno): „Letoun přistál 02.30 za silného deště. Příčinou přistání bylo, že zezdola byly stříleny světlice nejdříve červené (zákaz přistání), později zelené (můžete přistát) a nakonec bílé (musíte přistát). Proto letoun nasadil na

přistání. Později se vše vysvětlilo, dole se snažili letadlo varovat, aby nepřistávalo, ale protože došly červené světlice, stříleli postupně takové, jaké měli.“

Souhrn hlášení velitele 53. stalingradské Iddl veliteli 5. Isdl po dnech dopravní operace:

„... 27. 9. 1944: 53. Iddl odeslala z Krosna na Tri Duby 35 a 27 letadel Li-2. Vyložili z nich 11 tun vojenského materiálu a 106 osob. Kpt. Larionov a ppor. Antrošitov přistáli na záložním letišti Rohozná se štábem 2. čs. pdb.“ (Pozn. aut.: vyloženo 12,91 tun, ppor. byl Abdrašitov. Sovětská hlášení o nočních letech mají data až dne po půlnoci; Iddl=letecká divize dálkového letectva.) Také ruské materiály se v letech na 27. 9. rozcházejí: ze 66 Li-2 připravených k letu ve směru Slovensko vyletělo 33 s příslušníky parabrigády, dle jiných jich vyletělo na Tri Duby jen 27. Zbytek Li-2 bombardoval železniční uzel v maďarském Miškolci.

Operační svodka č. 19 k 30. 9. 1944–17.00 h.

... Odlet jednotek opět odložen pro nepříznivé povětrnostní podmínky na místě přistání.

Pplk. RA Udalcov odjel na své původní místo určení a vrátí se opět, jakmile bude příznivé počasí. Byl mu předán přehled bojů o předhoří Karpat 2. čs. sam. paradesantní brigádou 11.-19. 9. se všemi přílohami (kopie svodek, oleáty, kopie tajných rozkazů atd.) ... Povětrnostní podmínky: teplo, střídavě oblačno. Zatímní NŠ brigády škpt. děl. Brožík V.

Operační svodka č. 20 k 1. 10. 1944–17.00 h.

... Odlet znovu odložen pro mlhu panující v místech přistání. ... V 15.40 přijel pplk. RA Udalcov. Poletí se dnes pravděpodobně z vedlejšího letiště. Hlavní letiště stále pod dostřelem nepřátelského děla. ... Povětrnostní podmínky: pod mrakem. Zatímní NŠ brigády škpt. děl. Brožík V.

V noci z 26. na 27. září také došlo k první havárii leteckého mostu, o které jsme se již v Kaleidoskopu č. 2-3/2009 zmínili. Po ztrátě orientace a vyčerpání pohonných hmot havarovalo v lese u Ivankivců v Satanovském okrese na Ukrajině Li-2 č. 23 por. A. Šišina z 336. blp, 53. stalingradské bld. Letadlo v 05.45 m. č. proletělo bukovým lesem a nárazem na stromy se zbortilo. Ze šestičlenné posádky zahynuli 4 letci a dva poddůstojníci spojovací roty parabrigády. Příslušníci 2. pdb při přepravách na Tri Duby neměli padáky. S lehkým zraněním přežili dva letci a 11 příslušníků spojovací roty 2. pdb, mezi nimi byla také mladičká radiotelegrafistka svob. Vlasta Kadaňková. Spojáři byli po ošetření převezeni do Krosna a v noci ze 6. na 7. října opět letěli na Slovensko.

Operační svodka č. 21 k 2. 10. 1944–17.00 h.

Změny v dislokaci jednotek ... Včera měla odletět skupina z vedlejšího letiště (pd. prapor II a baterie 76 mm). Tato skupina byla již naložena v letadlech a čekala na rozkaz k odletu. V 02.00 vrátilo se letadlo vyslané jako rozvědčik se zprávou, že přistání není možné pro mlhu. Na to se letadla opět vyprázdnila, materiál se uskladnil na letišti a jednotky odeslány do ubytovacích rajónů. ... V 16.00 došlo 100 PTP, složeny na hlavním letišti. Ve 20.30 došlo 9 aut s municí pro Slovensko, 500 granátů broněbojnych 100 granátů oskolečných 88 mm

(německých) a 24 000 nábojů do PTP. Tato munice uskladněna na vedlejším letišti. ... V 17.25 došel telegram od velitele spojovací roty. Hlásí, že jeho letadlo je nedaleko Lvova a čeká na počasí. Zároveň hlásí, že letadlo č. 23 havarovalo – 2 mrtví, 6 raněných. Povětrnostní podmínky: deštivo, cesty těžko sjízdné, bláto. Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V. Tu noc, z 26. na 27. září také odlétala nejlepší kamarádka Vlasty Kadaňkové, sedmnáctiletá radiotelegrafistka svob. Lydie Studničková, která nám po letech vyprávěla: „Naše letadlo, ve kterém nás asi 16 ze spojovací roty v noci letělo, nedokázalo přistát na slovenském letišti Tri Duby a za špatného počasí bloudilo. Nakonec to dobře dopadlo, když jsme unaveni dlouhým letem šťastně přistáli k ránu na letišti u Lvova. Nebyli jsme tam sami, letadel s chlapci z parabrigády tam doletělo asi 10. Vzpomínám si na Volyňáka Antonína Moru z oddílu polních četníků. Také na npor. Tomáše Sedláčka, přišel k nám teprve nedávno z Anglie a nebyl spokojen s jídlem z kuchyně ruských letců, donesl si ze Lvova celou husu, kterou mu potom chlapci museli upéct. Čekali jsme tam přes týden, byla jsem tam sama holka mezi chlapy. O havárii letadla Vlasty nám nikdo nic neřekl. 4. října jsme odletěli letadly ze Lvova na Tri Duby. V Badíně jsme se opět sešly s Vlastou a do potlačení povstání jsme byly v bojích.“ Lydie Studničková přistála na Slovensku v noci ze 6. na 7. října, datum odletu 4. 10. ve vzpomínce neuvádí přesně. 9 spojařů z tragického prvního letu, mezi nimi i Vlastu Kadaňkovou, přivezl v noci na 7. října A. N. Kotelnikov z 336. blp. Obě děvčata byla vzápětí nasazena se spojovací rotou do povstaleckých bojů v prostoru Železná Breznica-Trnavá Hora-Jalná-Hronská Dúbrava. Po krátkém oddechu v Badíně byly od 21. října v úseku Krupina-Zvolen-Detva, později Badín-Vlkanová.

Operační svodka č. 22 k 3. 10. 1944–17.00 h.

Dislokace nezměněna. ... Pro nepřízeň počasí zastavena veškerá činnost na letišti. ... Povětrnostní podmínky: déšť, bláto, cesty těžko sjízdné. ...Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

Operační svodka č. 23 k 4. 10. 1944–17.00 h.

Dislokace nezměněna. ... V 07. odvezena zavazadla důstojníků a bedny s kancelářskými potřebami (založené spisy, předpisy, příručky) do skladu sboru v Przemyslu. ... Pro nepřízeň počasí zastavena veškerá činnost na letišti. ... Povětrnostní podmínky: silný celodenní déšť, cesty úplně rozmoklé, těžko sjízdné. Zástupce přednosta oper. odd. ppor. pěch. Jůzl Fr.. Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

Operační svodka č. 24 k 5. 10. 1944–17.00 h.

Dislokace nezměněna. ... V 16.30 NŠ na letiště, aby vyhledal pplk. RA Udalcova. ... Bylo jednáno o tom, aby brigáda mohla jít na Slovensko za svým úkolem částečně posádkově a částečně jako parašutisté. Povětrnostní podmínky: celý den silný déšť, cesty nesjízdné. Zástupce přednosta oper. odd. ppor. pěch. Jůzl Fr. Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

Pokračování přepravy na Tri Duby

Pro špatné počasí, které koncem září a začátkem října panovalo (i poté, měnící se střídavě v oblasti Krosna a na druhé straně Karpat, nad oblastí s letištěm Tri Duby), se odlet parabrigády dále oddaloval. Až po deseti dnech bylo využito krátkého zlepšení a večer 6. října opět odlétaly letouny 5. orelského sboru na Tri Duby. Podívejme se opět, co k tomu píše operační svodky velitelství 2. pdb.

Operační svodka č. 25 k 7. 10. 1944–17.00 h.

... Včera v 18.20 přiletělo 19 letadel na vedlejší letiště a započato ihned s nakládáním mužstva a materiálu. Celkem odletělo 14 letadel II. pd, 3 letadla ženijní roty-PT miny, 2 letadla – div. gen. Viest se svým štábem a ochranou (mimo gen. Chodský). Ve 23.15 startují obě letadla s div. gen. Viestem, jeho štábem a vojenskou delegací. Mimo to odletělo z letiště Jasionka 18 letadel se střelivem a z letiště Lvov 10 letadel, která tam přistála z prvního rejsu pro nepříznivé povětrnostní podmínky.

Dnes má odletět: 12 letadel se zbytkem II. pd, 12 letadel baterie 76 mm, 6 letadel ženijní četa (5 letadel PT min, 1 letadlo 4 muži a 55 granátů 88 mm německých), 3 letadla vládní delegace a ochrana, 7 letadel, jedna baterie 45 mm. Kromě toho mají pohotovost: 2 letadla zbrojního důstojníka (střelivo 88 mm), 8 letadel 3. a min. roty I. pd. Tyto odletí, bude-li dostatek letadel. Povětrnostní podmínky: slunečno, teplo, bezvětrí. Zástupce přednosty oper. odd. ppor. pěch. Jůzl Fr.. Zatímní NŠ brigády škpt. děl. Brožík V.

Operační svodka č. 26 k 8. 10. 1944–17.00 h.

... Během včerejšího večera a noci odletělo celkem: 13 letadel se zbytkem II. pd, 6 letadel s částí baterie 76 mm / 5 letadel neodletělo vůbec, 1 se vrátilo/, 5 letadel s PT minami, 3 letadla s vládní delegací a 35 mužů ženijní roty jako ochrana, 1 letadlo se 4 muži a 55 granáty 88 mm (něm.), 4 letadla s baterií 45 mm. V 18.00 došel rozkaz, že z pomocného letiště poletí 30 letadel a z centrálního 20 letadel. V 18.30 došla na letadla nová změna, která měla za následek rychlé přeskupení jednotek připravených k odletu. Z pomocného letiště startovalo 40 letadel a z centrálního zbytek. Z pomocného letiště odletělo celkem 40 letadel, vládní delegace v to, během noci se vrátila 4 letadla, která nemohla přisednout pro mlhu na místě určení. Z centrálního letiště odletělo 13 letadel, 3 neodletěla protože bylo letiště ostřelováno nepřátelským dalekonosným dělem, a tím poškozena startovací plošina.

Odpoledne odjel brigádní generál Chodský převzít velení 1. brigády. Vládní delegace s ministrem Němcem v čele zúčastnila se pohřbu generála Sázavského, velitele 1. brigády. Dnes se předpokládá odlet následujících jednotek: 32 letadel I. pd, 3 letadla zbytek 4. baterie 45 mm, 3 letadla štábní roty / 1 letadlo obvazový materiál, 2 letadla – 10 letců pro letecký pluk, část štábu a část intendance/. Bude-li možno startovat z centrálního letiště, odletí zbytek PT-o, celkem 16 letadel. Vzhledem k technickým obtížím, zvláště k nepředvídaným návratům letadel, která na Slovensku nepřistála, trhají se organické svazky jednotlivých setnin, a tím i útvarů a oddílů, třebaže je naší snahou v příštích vzletech jejich zbytky odesílat. ... Hlavní

letiště denně pod dostřelem nepřátelského dalekonosného děla. Předpověď počasí: slunečno, teplo. Zástupce přednosta oper. odd. ppor. pěch. Jůzl Fr. ██████████ ██████████ Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

□ Operační svodka č. 27 k 9. 10. 1944–17.00 h.

... Včera 8. 10. odletělo celkem 37 letadel z pomocného letiště: 25 letadel I. pd prapor, 4 letadla II. pd prapor, 6 letadel děl. odd., 1 letadlo PT-o, 1 letadlo ženijní roty (PT-miny). Dnes mají odletět následující jednotky z pomocného letiště: 16 letadel děl. odd., 1 letadlo PT-o, 11 letadel PO, 1 letadlo I. pd. /zbytek/, 1 letadlo PT-o /zbytky materiálu a 6 lidí/. Po dobu desantování brigády byli přiděleni náčelníku PDS (kpt. Tlstý) tito instruktoři PDS: ppor. Ježo PL-o, rtm. Mlkvý I. pd, rtm. Láska PO, rtm. Vielošík ŠR, rt. Purdeš PT-o. Výše uvedení parainstruktoři odletí v posledním rajsu. Předpověď počasí: teplo, slunečno, bezvětrí. Zástupce přednosta oper. odd. ppor. pěch. Jůzl Fr. Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

Dle hlášení náčelníka ČsVM gen. Píky bylo přepraveno na Slovensko do 9. října 1 175 příslušníků 2. pdb a 167 tun materiálu. Jednotky přilétaly na pomoc Slovenskému národnímu povstání po částech a okamžitě byly zasazovány do obranných bojů k zadržení německého postupu. V té době již bylo přepraveno na Tri Duby s jejich jednotkami i prvních pět žen. V noci na 7. října na Slovensko přiletěla svob. Studničková Lydia, svob. Kadaňková Vlasta, obě spojrota, další noc svob. Rosenzweigová-Bleicherová Ruth, pd. prapor II. V noci na 9. října svob. Maletová Anna a svob. Novosadová Margita, obě radiotelegrafistky pd. prapor I. Další noc byla připravena na odlet ppor. Tůmová-Lošťáková Jana, předzvědný oddíl a svob. Mastellová Vilma, dělostřelecký oddíl.

Od 10. října se opět pro velmi špatné počasí po tři noci na Tri Duby nelétalo. Až večer 13. října mělo startovat z pomocných letišť Jasienka a Iwonicz celkem 107 letadel, které kromě zbraní měly přepravit 850 zbývajících parabrigádníků.

□ Operační svodka č. 28 k 10. 10. 1944–17.00 h.

... Dne 9. 10. bylo naloženo celkem 51 letadel. Z toho odletělo 17 letadel, zpět se vrátilo 5 letadel. Tato nemohla přistát pro mlhu panující na místě určení. Na Slovensku přistálo 12 letadel, a to: 2 letadla ŠR, 20 osob a 1 200 kg obvažového materiálu (ošetřovna); 1 letadlo I. pd, 16 osob a 2 minomety 82 mm; 4 letadla děl. odd., 31 osob a 1 dělo 76 mm, 1 minomet 120, 64 miny 120; 1 letadlo PL-o, 800 granátů 37 mm; 4 letadla PO, 40 osob, 2 100 kg munice a jiného materiálu. Mimo to se vrátilo z letiště Lvov 1 letadlo I. pd, které odletělo 8. 10. a nemohlo přistát na Slovensku pro mlhu tam panující. V tomto letadle se nachází též velitel I. pd praporu. Dnes se nepoletí pro nepřízeň počasí a nízkou oblačnost. Předpověď počasí: oblačno, chvílemi déšť. Zástupce přednosta oper. odd. ppor. pěch. Jůzl Fr. □ Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

□ Operační svodka č. 30 za 12. a 13. 10. 1944–17.00 h.

... Nepříznivé povětrnostní podmínky, 11. 10. se na letišti nepracovalo. 12. 10. odpoledne

vyslán kpt. Čaplovič na obhlídku terénu a hlavně lesu v prostoru M. Jedliče k event. zjištění nepřátelské baterie ostřelující naše obě letiště, a tím znemožňující naše startování. Vrátil se v 17.30, dle výsledku místního obyvatelstva bylo v dobách ostřelování letiště stříleno z lesa 4 km jižně od M. Jedlič. Za přítomnosti mjr. RA Mišina proveden plán průzkumu lesa na 13. 10. jednotkami: děl. odd. 160 mužů, PT-o 95 mužů, PO 75 mužů, PL-o 50 mužů.

Ve 23.30 (pozn. aut.: dne 12. 10.) přijel pplk. RA Udalcov s rozkazem převézt na 40 Studebackerech (které budou k dispozici od velitelství fronty) mužstvo a zbraně na 50 letadel na letiště Jasinky. Z letiště Ivonič má letět 40–45 letadel. Rozpočet proveden takto:

Letiště Jasinky: 15 letadel zbytek PT-o, 148 lidí, 8 děl 45 mm a 11 letadel munice; 13 letadel zbytek PL-o (ŠR, 2. rota VKPL, zbytek 1. roty VKPL), 96 lidí, 14 DŠK, 2 letadla munice; 7 letadel zbytek PO, 105 lidí a materiál (v tom 102 pušek od I. pd); 1 letadlo zbytek ŽR, 18 lidí; 1 letadlo zbytky (2 důstojníci a 3 muži II. pd, 1 motocykl a 1 muž spojroty, 700 kg munice PT-o); 12 letadel zbytky ŠR, 141 lidí a 4 700 kg materiálu.

Letiště Ivonič: 22 letadel děl. odd., 193 mužů, 5 děl 75 mm, 5 minometů 120; 8 letadel baterie 37 mm, 58 mužů, 4 děla 37 mm; 1 letadlo PT-o, 7 mužů, 1 dělo 45 mm; 1 letadlo I. pd, velitel praporu a 17 lidí; 3 letadla ŠR, 40 lidí a materiál osvěty, 4. oddělení a osobní zavazadla. Mimo to 10 letadel zbrojního materiálu a munice.

Mjr. Mišin vyrozuměn ráno 13. 10. o změně plánu s prosbou, aby průzkum lesa provedla některá část RA. V 11.30 přijela část Studebackerů a započato s nakládkou pro letiště Jasinky a Ivonič. Zástupce přednosty oper. odd. ppor. pěch. Jůzl Fr.. Zatímní NŠ brigády špkt. děl. Brožík V.

Většina zbývajících částí 2. pdb byla dopravena na Slovensko po zlepšení počasí v noci ze 13. na 14. října. S letouny své roty přiletěly ošetřovatelky čet. Sotáková Helena a čet. Vielošiková-Biněvská Vanda, obě štábní rota. Tu noc dosáhl vzdušný most svého maxima, 77 Li-2 a 2 C-47 přepravily na Tri Duby 514 parabrigadistů a 55 tun výzbroje. Ze Slovenska odvezly 62, většinou těžce raněných, povstalců do sovětských nemocnic a další skupinu 42 slovenských letců k přeškolení na sovětské stroje. Depeší ČsVM č. 6637/1 hlásí gen. Píka do Londýna, že k 15. říjnu je na Slovensku 1 739 příslušníků parabrigády a 248 tun materiálu. O dalších nocích, pokud počasí dovolovalo, přeprava pokračovala. Stálou překážkou bylo nejen zhoršující se počasí (mlhy, nízká oblačnost a námraza), ale též nálety německých stíhačů. Jen za čtyři noci od večera 13. 10. do rána 17. 10. ztratil 5. orelský sbor sestřely a haváriemi 9 letadel. V těchto dnech přiletěly poslední 4 ženy, čet. Steinerová Marie, svob. Hricáková Anna, voj. Ljachová Marie a voj. Kurucová-Novická Natálie, všechny štábní rota. Na Tri Duby tak postupně přiletělo 13 žen parabrigády.

Pro zhoršené počasí se opět přeprava přerušila, až v noci z 23. na 24. října přistávaly na Tri Duby poslední Li-2 a při zpáteční cestě odvezly ze Slovenska čs. vládní delegaci, 72 raněných bojovníků s lékařem a ošetřovatelkami. Tu noc ztratil 5. orelský sbor tři stroje, 2 byly stíhači sestřeleny, 1 poškozený střelbou při přistání havaroval na letišti Tri Duby. Další noc z 24. na 25. října odletěla Li-2 operační naváděcí skupina plk. Čirskova, a tím prakticky skončila činnost sovětského vzdušného mostu na letišti Tri Duby. Ráno 26. října letiště obsadila SS bojová skupina Schill.

Díky obdivuhodnému badatelskému úsilí slovenského leteckého historika Stanislava Bursy můžeme čtenářům předložit k haváriím i nejnovější poznatky z jeho výzkumu, které jsme zapracovali do tabulky ztrát.

Ztráty sovětských letců a 2. čs. parabrigády při letecké přepravě (od 27. 9. do 24. 10. 1944)

velitel letounu

datum

blp

letci padli

letci přežili

2. pdb padli

2. pdb přežili

Místo havárie

por. N. V. Šišin

27. 9.

336.

4

2

2

11

Ivankivce

por. N. P. Nestin

7. 10.

23.

6

6

1

Očovské lviny

por. B. J. Zilberman

7. 10.

23.

3

3

Prostor Jasla

?

8. 10.

?

4

1

Hranovnica

por. S. V. Jegorov

9. 10.

340.

6

16

Zadný Gerlach

por. N. B. Burenkov

13. 10.

23.

3

3

Hronská Breznica

Ppor. M. D. Bekursinov

13. 10.

340.

6

13

Slemä

kpt. V. F. Voronin

13. 10.

7.

6

Malachov

kpt. P. A. Aleksejev

15. 10.

7.

6

1

7

9

Hájniky

por. I. N. Anisimov

15. 10.

340.

6

Sielnica

por. K. R. Rustemovič

16. 10.

29.

3

3

Rohozná

ppor. V. A. Melnikov

16. 10.

336.

6

Malý Gápeľ

por. P. M. Anušin

16. 10.

336.

5

1

12

3

Gemerská Poloma

ppor. K. K. Nesterovič

16. 10.

340.

6

Velká Lúka

kpt. P. A. Pankin

23. 10.

340.

4

2

Olejnikov

por. N. N. Černěnko

23. 10.

336.

6

Tri Duby

kpt. P. F. Gubin

23. 10.

1.

3

4

1

Javorinka (letadlo s raněnými, zahynulo dalších 7 povstal. bojovníků a 1 přežil)

Celkem 17 havárií

71

32

57

24

+ 7 povstaleckých bojovníků, 1 přežil

Neuvedeno v tabulce:

V letadle por. Kirijeva v noci ze 13. na 14. 10. v palbě protiletdecké obrany při přeletu linie fronty zahynuli 2 letci a 1 příslušník 2. pdb. Mezi těžce raněnými byl radista a dalších 5 příslušníků 2. pdb. I této značně poškozené Li-2 se podařilo přistát na letišti Iwonicz. Téže noci, v nadšení po příletu na Tri Duby, vešli do cesty startující Li-2 dva příslušníci 1. baterie dělostřeleckého oddílu, velitel děla svob. J. Horečný a jeho mířič svob. O. Čeman a vrtule je usmrtila. V letadle kpt.

Gubina, sestřeleném při zpátečním letu s raněnými, kromě výše uvedených 3 letců a 1 raněného parabrigádníka, zahynuli ještě 4 francouzští bojovníci, 1 povstalecký voják, 1 neznámý a 1 ošetřovatelka. Přežil 1 povstalecký voják. Dle výkazu letadla Li-2 a C-47 z 5. orelského leteckého sboru od 17. září do 24. října 1944 provedla 567 letů, z toho 349 úspěšných, kdy dopravila na Tri Duby 2 074 osob a 351 tun vojenského materiálu. Ze Slovenska odvezla 818 osob, z toho 698 raněných. Při sedmnácti tragických letech byly 4 letouny sestřeleny stíhači, 5 havarovalo po poškození stíhači a 1 pro poškození PLO. 3 další letadla havarovala po ztrátě orientace, 3 při přistání a 1 pro poruchu výškoměru. Z tabulky vyplývá, že nedoletělo 10 letadel se vojenským materiálem, 1 s raněnými a 6 letounů s příslušníky parabrigády. Při těchto 17 haváriích zahynulo 71 letců a 57 parabrigadistů, přežilo 32 letců a 24 parabrigadistů. Nutno připomenout, že s dalšími střelbou poškozenými letouny se pilotům podařilo přistát, a tak nedošlo k dalším ztrátám na životech. 5. orelský letecký sbor měl v této době i ztráty, které nesouvisely s leteckým mostem do SNP, a proto je neuvádíme. Např. v noci na 19. září ztratil dvě Li-2, jedna bombardovala Čop a druhá letěla se zásobami pro jednotku RA, která v KDO pronikla hluboko do týlu Němců a bojovala v obklíčení.

□ *Václav Kameník*